ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Johtava asiantuntija Sanna Montin
19.10.2023

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys (HE 30/2023 vp) eduskunnalle laiksi Oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi Oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi. Sisäministeriö lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Oikeuspalveluvirastosta. Uudelle virastolle siirtyisivät oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävänä olevien oikeusapu-, talous- ja velkaneuvonta- ja yleisen edunvalvonnan palvelujen järjestäminen. Esityksessä on kysymys palvelujen hallinnon ja tukipalvelujen uudelleen järjestelyistä. Asiakaspalvelua tuottavien toimistojen tehtäviin ei esitetä muutoksia.

Tämän lisäksi ehdotetaan muun muassa täsmennettäväksi oikeusapulaissa oikeusaputoimistojen oikeutta saada tietoja Maahanmuuttovirastolta.

Oikeuspalveluvirasto

Sisäministeriön hallinnonalan näkökulmasta merkityksellistä uuden oikeuspalveluviraston osalta on lähinnä oikeusapupalvelujen sujuva tuottaminen. Esityksen mukaan oikeusaputoimistot säilyisivät tehtäviltään ennallaan. Niiden toimipaikoista säädettäisiin edelleen oikeusministeriön asetuksella eikä niitä ole tarkoitus muuttaa viraston perustamisen yhteydessä. Asiakkaiden asioiden hoitamiseen uuden viraston perustaminen ei vaikuttaisi. Asiakkaat asioisivat edelleen oikeusaputoimistoissa eikä palvelukanaviin kuten puhelinpalveluun, sähköiseen asiointiin tai chat-palveluun tulisi esityksen johdosta välittömiä muutoksia. Muutoksella ei olisi myöskään vaikutusta oikeusapua hoitavaan henkilöstöön, mistä syystä asiakkuudet jatkuisivat saman henkilökunnan kanssa.

Sisäministeriö pitää kannatettavana palvelujen hallinnon ja tukipalvelujen uudelleen järjestelyä uuden viraston perustamisella, koska sen voidaan nähdä luovan paremmat edellytykset järjestää laadukkaita ja yhdenmukaisempia palveluja koko maassa.

Oikeusaputoimistojen tiedonsaantioikeuden täsmennys
Sisäministeriön hallinnonalan osalta merkityksellistä esityksessä on erityisesti ehdotettu oikeusapulain 10 §:n 3 momentti, jossa ehdotetaan säädettäväksi oikeusaputoimistojen oikeudesta saada tietoja Maahanmuuttovirastolta. Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (615/2020) voimaan tulon jälkeen on jäänyt tulkinnalliseksi, kattaako oikeusapulain 10 §:n 2 momentin tiedon saantia koskevat säännökset myös tiedot kansainvälistä suojelua koskevan asian vireille tulosta. Uudessa maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa ei enää säädetä tiedon luovutuksesta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä, eikä siinä ole säännöstä oikeusaputoimistojen tietojensaantioikeudesta. Lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 18/2019 vp) mukaan tarkoituksena ei kuitenkaan ollut muuttaa tiedonsaantioikeuksia.

Kansainvälistä suojelua hakevalla voi olla oikeus oikeusapuun erityisistä syistä jo hallintovaiheessa ja aina, jos asiaa käsitellään Suomen tuomioistuimessa. Jotta oikeusapu voitaisiin myöntää, oikeusaputoimisto tarvitsee tiedot siitä, onko hakijalla vireillä kansainvälistä suojelua koskeva asia. Selvyyden vuoksi nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotetaan, että asiasta säädetään nimenomaisella säännök-

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

sellä oikeusapulain 10 §:n 3 momentissa. Erityissääntely on lisäksi tarpeen, koska perustuslakivaliokunta lausuntokäytännössään edellyttää, että arkaluontoisten tietojen käsittelyä koskevat säännökset ovat täsmällisiä ja tarkkarajaisia ja, että tietojen saannin edellytyksenä on välttämättömyys.

Sisäministeriö kannattaa tiedonsaantioikeuksien täsmentämistä. Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) mukaan tiedonsaantioikeudesta tulee säätää laissa ja oikeusavun tiedonsaantioikeuksista säädetään oikeusapulaissa, joten sääntelyn täsmentäminen siellä on perusteltua. Täsmennyksen voidaan katsoa olevan paitsi viranomaisten toimintaa helpottava, mutta myös asiakkaiden eduksi. Sisäasiainministeriötä on kuultu kyseisestä asiasta jo hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.